

لیکونکی: میخایل هودسن (Michael Hudson).  
منبع او دخپریدو نیټه: انفارمیشن کلیرنگ هوز «2022-07-22».  
ژباړونکی: پوهندوی دوکتور سید حسام «مل».

# دلویدیخ تمدن پای

## The End of Western Civilization

دا ولی انعطاف نلري، او څه به یې ځای ونیسي

Why it lacks resilience, and What will take its place

دعصری تمدن سقوط او د بشریت راتلونکی

## THE COLLAPSE OF MODERN CIVILIZATION AND THE FUTURE OF HUMANITY.



\*\*\*\*\*

لوی ننگونه او چلنج کوم چی بشری ټولني دهغه سره مخامخ وه او لاتراوسه مخامخ دي هغه دنل لپاره په دی ډول دي چې سوداگرو او پور ورکوونکو څه ډول چلن کوی کوم چې خپل ځان ته اجازه ورکوی چې خپل پېردونکو او پور اخیستونکو دپیسو یا د سود دترلاسه کولو لپاره پرته دچا داجازی له مخي استثمار کړي ،نودهمدی اصل په نظر کي نیولو سره دلرغونی دوری په ټوله موده

کي دا تشخیص شوی یا پوهیدل شوي چي د پیسی د ترلاسه کولو محرک یا انگیزه روردي یا اعتیاد راورونکي سرشت دی کوم چي په حقیقت کي استثما ر کولو ته میل پیدا کیري او په پای کي بشری ټولنه زیانمن کوي - چي دهمدی چلن په مقابل کي ډیر بشری ټولنود خپل اخلاقي ارزښتونو په لرلو سره ددي خود خواهي پر ضد خپل مخالفت ښکاره کوي ، کوم چي تر ټولو پورته بیا دلیوالتیا او شتمنی د روردي کیدو په مقابل کی چی **یونا نیانو** دی ډول سرشت ته **فلاگوریا (philaguria)** نوم ورکړي یعنی دپیسو سره مینه د سپینوو زروسره مینه ،- نو هغه اشخاص او کورني چي په ښکاره ښی سره په مصرف کولو کي ښکیل دي دټولني له خوا ورته په کرکه کتل کیري اودا ځکه چي دوی له یو سره دنورو یعنی دکمزور او ناتوان شتمن افرادو دپیسو دترلاسه کولو په کار اوبار کي مشغولتیا لري.

دغروور اوتکیر یوناني مفهوم له خودخواهي اوله خپل ځان تاویدنه «خودمحوری» څخه عبارت دی کوم چي دټولني نوروغرو ته زیان رسوي نو د یونا نیا نوله نظره دغه حریص او طامع «بخل» لرونکي افرادو ته باید دانصاف اود عدالت د الهه [Nemesis=نیمسس] پواسطه سره جزا ورکړ شي کوم چی دهغه پیروان په نژدی ختیځ کی زیات وه لکه **نانشی له لاکاس (Nanshe of Lagash)** په **سومیر (Sumer)** کي چي له کمزورو او بی وزلو څخه دزورواکانو اود پور ورکونکو په مقابل کي ساتنه کول.



**یزدبانوی ایستاده، به گمان نانشه.** اویا دو قاز همراه است و یک گلدان در دست دارد. دو جریان آب و ماهی از ظرف خارج می شود. دوستاره شش پرو دوصفحه خورشید در پشت ایزدبانو (صفحه سفالی) قرار دارند **سلسله سوم**

دغه ساتنه یا محافظت هماغه څه دي کوم چي له حاکمانو څخه دخدایانو په چوپړ کی ورڅخه انتظار وړل کیدل ، نوله همدی امله دي چي حاکمان دښپیر واک په لرلو سره دټولني ساتنه د پور ورکونکو دوابستگی دراتیټولو اود مشتری د پیدا کولو څخه برخمن یا برخورداره وه - سرداران ، پاچاهان اود معابدو واکمنان دپور دتخصیص اود زراعتی ځمکو د اجاری ورکولو مسولیت لرل چي په دي ډول سره وشي کرلی چی خورده مالکان دخدمت لپاره پوځ ته را جلب شي یعنی چي دکار نیرو راتامین کړي . اما هغه حاکمان چي خود خواهانه چلن ترسره کول داسی امکان درلود چي هغوی له دند و څخه گوښه کړل شي یا چي له هغو څخه رعیت بیزار او وتښتي یا داچي دیاغیانو

دمشرانو يا دبهرني برید کونکو ملاتړ وکړي چې دپورونو فسخه کول او په عادلانه توګه دځمکي د بيا ویش ژمنه وکړي .

په نږدې ختيځ کي د پاچاهۍ تر ټولو اساسي دنده د "اقتصاد دي نظم" اعلان کول وو، د **میشرم** | عدالت حاکم در ایدئولوژی سلطنتی اوایل هزاره دوم بین النهرین برتری یافت. این مفهوم عدالت دارای دو جنبه متمایز بود، کیتوم (از ریشه k-w-n، "پایدار بودن")، که حق هر یک را تضمین می کرد، و (misharum از -r-š، "راست بودن"، واقعی "راست کردن") اصلاح موقعیت های در دسرساز..... **تفصیل ددی قلم پواسطه** | او اوروروم کلین سلیت | **اندوراروم و میشاروم: نظراتی درباره مسئله احکام اجتماعی و کاربرد آنها در خاور نزدیک باستان ... تفصیل ددی قلم** | پور منسوخ کول، چې د یهودیزم د جوړلي کال په څیرو و. په دی مفهوم کي نه "دیموکراسي" چې اتباع یي خپل مشران او مدیران وټاکي، مګر "الهی پاچاهۍ" د دیموکراسي اصلي اقتصادي هدف ته د رسید و لپاره مکلفه وه: یعنی "له زورواکو څخه د ضعیف ساتنه".

شاهي ځواک د معبدونو او اخلاقي یا مذهبي سیستمونو لخوا ملاتړ کیده. هغه لوی مذهبونه چې د BC د لومړۍ زریزې په نیمايي کي راڅرګند شوي، د بودا، لاو-زو [لائوتسه (حدود ۵۰۰ پیش از میلاد، که با نام های لائوزی یا لائوتسه نیز شناخته می شود) یک فیلسوف چینی بود که به عنوان بنیان گذار نظام فلسفی تائوئیسم شناخته می شود. او بیشتر به عنوان نویسنده لائوزی (که بعداً تائو-ته چینگ به عنوان «راه فضیلت» یا «کلاسیک راه و فضیلت» ترجمه شد) شناخته می شود] اثری که نمونه ای از اندیشه اوست. ] او زروستر (زردشت، په دی نظر وو چې شخصي حرکات باید د تولید هوسا یني او دوه اړخیزو مرستو ترویج لاندې وي.

هغه څه چې 2500 کاله دمخه داسي نه بریښید یا دهغه احتمال نه اټکل کیده چې یو جنګسالار اشرافي به لویدیځه نړۍ فتح کړي او د هغه څه په رامینځته کولو کي چې د روم امپراتورۍ رامینځته شوه، یعنی چې رومي امپراتورۍ یي را مینځته کړ، یو oligarchy دځمکي کنټرول تر لاسه کړ او په مناسب وخت کي، سیا سي سیستم. یا چې شاهي یا مدني واک لغوه کړ، مالي بار یي په ټیټو طبقو باندې واړوه، نفوس او صنعت یي پوروري کړل.

دا کار یا کرنه په بشپړه توګه د فرصت طلبی پر مبنا یا اساس تر سره شو، د ایدئولوژی له مخي ددي موضوع په اړه هېڅ دفاع شتون نه درلود، اود زور یا قدیمی **میلټون فریدمن** (Milton Friednan) د مهندسي کوم نښي او نښاني هم نه تر سترګو کیده، کوم چې د عامه خلکو دقبول وړ اووسي، او هغه داچي یو نوی رادیکال اخلاقي نظم په دی ادعا او غوښتنی سره چې حرص او طمعه داسی یو سرشتی غوښتنه دي چې اقتصادونه مخ ته وړي او نه شاته، او ټولنه په دي قانع کړي چې دځمکي اود پیسو ویش (بازار) ته کوم چې د خصوصی موسساتو پواسطه سره کنټرول او څارنه کیږي پریردی یا حواله کړي- شرکتونه او پورورکونکي دکمونیسټی مقرراتو پرځای دقصورنو او د ما نیواود معابد و حاکمان او واکمنان دن ورځی د سوسیالیزم په تعبیر، مانی، معابد او دولتونو پورورکونکي وو، هغوی د خپل فعالیتونو د ترسره کولو لپاره پوراخیستو ته ضرورت نه درلود یعنی چی پور ورکونکو ته محتاج نه وه او له همدې امله د خصوصی پورورکونکو ټولګي د سیاست اود هغو دغوښتنو په معرض کي نه پری وتل یا چې دهغو څخه متابعت نه کول .

اما د خلکو، صنعت او حتی د دولتونو قرضدارۍ یا پوروریتوب اشرافي اولیګارشي ته په حقیقت کي همغه څه دي چې په ولوید یخ کي را پېښ شوی، اما اوس په دي هڅه او اند کي دي تر هغه چې ددي اقتصادي رژیم یو نوی ډول دنیو لیبرالی مالی پانګوالي په شکل چې دمتحده ایالاتو په مرکزیتوب یا په محور وي دنړۍ په سر تاسر کی په بشري ټولنو با ندی تحمیل او تطبیق کړي اودا هغه څه دي چې دن ورځی سره جګړه دټولو په اړه دي .

داوليه يا دلمرنيو ټولنو دوديز او سنتي موراليتي او اخلاقو ته په کتنه غرب د ميلادي د اتمې پيړۍ په شاوخواکي لمړۍ ددغه اخلاقياتو دمنلو پيل په کلاسيک يونان او ايتاليا کي ترسره کړ کوم چي دمخه په بربريت کي ژوند کاوه . او دا هغه وخت وه چي دسوري (شام) اوفنيقي سوداگرو دپور ورکولو اود سود يا د بهره نظر له نژدې ختيځ څخه هغه ټولنو ته چي هلته کوم شاهي يا سلطنتي سنت (دود) دپور دميعاد يا دوره اي ابطال يا دفسخه کيدو تجربه موجود نه وه ، نو په واقيعت کي غرب د لرغوني نړۍ (جهان باستان) په حاشيه يا په ځنډه قرار لرل. دقصر نشينانو اود معابدو دواک يا د ځواکمنۍ دمد بيريت نشتوالي پورورکونکو اليگارشي په دي ځواکمن وگرځول ترڅوچي د مدیتراني په سرتاسر کي ظهور وکړي يا داچي خلکو له دغه اليگارشي اشرافو څخه پوروري شي .

يونان لمړي **دسپارټا** اوليگارشي لخوا ، وروسته بيا د **مقدوني** او په پاي کي دروم لخوا فتح اويا ترولکي لاندي پرېوت – دغه طمعه او حرص دپور ورکولو دومي حقوقي سيستم دی چي بيا وروسته غربي تمدن ته شکل ورکوي ، اما نن يو مالي کنترول شوي اليگارشي سيستم چي دهغه ريشي پخواني روم ته لاره باسي يا تعلق نيسي دامريکي دمتحده ايالاتو دنوی سره جگړي دديپلماسي پواسطه پرمخ ځي کوم چي نظامي قوتونه او اقتصادي تحريمونه ديو گواښ په بڼه پر هغو هيوادونو چي دامريکي دپاليسي ته غاړه نه ايردي يا سر پيچي کوي تحميل او يا تطبيق کيږي .

## دکلاسيک لرغوني دوران الگارشي تسلط:

دلويديخ تمدن د پرمختگ د څرنګوالي د پوهيدو په هغه شکل باندي کوم چي دقطبي کيدو مهلک او وژونکي تخمونو په لرلو سره دخپل اقتصادي دزوال اود نسکوريدو په حالت کي قرار لري لازم برېښي چي پوه شو او هغه داچي کله يونان اوکلاسيک روم په تاريخي ريکارډ کي څرګنديږي دتوري ( Dark Age ) دوری يا عصر ، اقتصادي ژوند گډوډ کړي وو. نژدې ختيځ تر دختيځ مديتراني پوري له (1200) تر تخمين (750) مخکي له ميلاد څخه د آب و هوا د بدلون په نتيجه کي د جمعيت د شد يد کمښت يا د شمير د تپتيد و موجب وشو. اود يونان د (B) خط / خط B خطي سيستم نوشتاری بود که توسط تمدن **ميسني** استفاده می شد. نمونه‌هایی از این خط از زمينه‌های مینوی دوم در کرت و بافت‌های ميسني IIIA-B در سرزمین اصلی يونان باز يابی شده است، که نشان می‌دهد این خط بين سال‌های قبل از ميلاد در حال استفاده بوده است 1450 ق.م. استفاده از خط B خطی به مکان‌های کاخ مهمی مانند Knossos ، Pylos ، Mycenae ، Thebes و Tiryns محدود شد. بیشتر کتیبه‌های خط B روی لوح‌های گلی هستند و عمدتاً مربوط به مستند کردن معاملات اقتصادی اداره کاخ هستند، اما ما چند نمونه نیز داریم که به فعالیت‌های نظامی مربوط می‌شوند .



داقتصاد ما نې ته دپاي ټکي کيښود او ژوند په دي دوره کي خپل سيمز يا محلي سطحی ته را واوريدل.

ځني کورني دځمکي انحصار او دمزدورانو دکار نيرو په ځان پوري په ځانگړي کيدو ، په اجباری بڼی سره دمشریانو راجلبول اود پور ورکولو لری ديو ما فيا بی استبدادی حکومت په بڼه رامینځته کړ. کوم چي له هر څه نه پورته دسود لرونکي پور ستونزه وه چي دنژدې ختيځ سوداگرو د ايجن (Aegean) او مديتراني سيمو ته راوړي وو پرته دکوم څارنی چي شاهي پورونه لغو کړي

له دې حالت څخه يوناني اصلاح کونکي - "ظالمان" د BC (میلاد) په اوومه او شپږمه پيړۍ کې له **سپارټا** څخه تر **کورنتس**، اتن او يونان ټاپوګانو پورې راپورته شول. په **کورنتس** کې د Cypselid کورنۍ او په نورو ښارونو کې ورته نوي مشرانو راپور ورکړی چې هغه پورونه يې لغوه کړي چې پېرودونکي يې په ځمکه کې په بند کې ساتلي وو، دا ځمکه يې اتباعو ته بيا ویشلې وه، او د عامه زیربناوو لگښت يې د سوداګرۍ رامینځته کولو لپاره پیل کړی و، چې د مدني لپاره لاره پرانيزي. پرمختګ او د ډيموکراسۍ اساسات سپارټا د ښکاره مصرف او عیش و عشرت په وړاندې د **"ليکورګان"** سخت اصلاحات نافذ کړل. د پاروس په ټاپو کې د آرکيلوچس شعر او د اتن سولون د شخصي شتمنی لپاره چلول د اعتياد په توګه غندلي، چې د دې لامل کيږي چې نور خلک ژوبل کړي - د عدالت ديوې نيميسس لخوا مجازات شي. روح د بابليانو، يهودو او نورو اخلاقي مذهبونو سره ورته وو.

روم يو افسانوي اوه پاچاهان درلودل (509-753 BC)، چې ويل کيږي کډوال يې جذب کړل او د دوی د استحصال مخه يې ونيوله. مګر شتمنو کورنيو وروستی پاچا رنگ کړ. هيڅ مذهبي مشر شتون نه درلود چې د دوی ځواک وځيرې، ځکه چې مخکښو شتمنو کورنيو پر **کشيشانو** کنټرول درلود. هيڅ داسې مشران شتون نه درلود چې کورني اقتصادي اصلاحات د ديني ښوونځي سره يوځای کړي، او د پورونو د لغوه کولو هيڅ لويډ یخ دود شتون نلرل لکه عيسی به د جولې کال د يهوديت عمل ته د بيرته راګرځولو په هڅه کې وکالت وکړي. د لته ډيری ستويک (رواقی) **فيلسوفان** وو، او د **ديلفي** او **ديلوس** په څير مذهبي **امفيکونیک** سايتونه د شخصي اخلاقو دين څرګند کړ ترڅو د خپګان څخه مخنيوی وشي.

د روم اشرافيانو د ډيموکراتيک ضد اساسي قانون او سنا، او داسې قوانين رامینځته کړل چې د پور بندول - او د ځمکې له لاسه ورکول - نه بدلیدونکي بکه څه هم د "سياسي پلوه سم" اخلاق د سوداګرۍ او پيسو پور ورکولو کې د ښکيلتيا څخه ډډه کول وو، دا اخلاق د يو الیګارسي د رامینځته کيدو مخه نه نيښي ترڅو ځمکه ونيسي او د نفوس ډيری برخه غلامۍ ته راتيښه کړي. د BC په دوهمه پيړۍ کې روم د مديتراني ټوله سيمه او د آسيا کوچنۍ برخه فتح کړه، او ترټولو لوی شرکتونه د عامه مالياتو راتلونکي وو، چې راپور يې د روم ولايتونه لوت کړي دي.

شتمنو لپاره تل داسې لارې شتون لرل چې د خپل ځان بډايه کولو په وخت کې د سوداګريزو لالچونو پرېښودلو سره د پرهيزګاري اخلاقو سره په مطابقت کې په مقدس ډول عمل وکړي. د غربي لرغونو زمانو شتمنو په دې وتوانيد چې د مستقيم پور ورکولو او پخپله تجارت کولو څخه ډډه وکړي، دا "ناوړه کار" خپلو غلامانو يا آزادانو ته وټاکي، او د دې ډول فعاليتونو څخه عايد په ښکاره انسان دوستۍ باندې مصرف کړي (کوم چې په تيرو وختونو کې يوه تمه کيده. د روم ټاکنيز کمپاينونه (او وروسته له دې چې عيسويت په څلورمه پيړۍ کې د روم دين شو، پيسې کولی شي کلیسا ته د مناسبو سخاوتمندانه بسپنو په واسطه د خلاصون پېرود وکړي).

## د روم ميراث او د لويديځ مالي امپرياليزم

هغه څه چې لويديځ اقتصادونه له پخوانيو نږدې ختيځ او ډيری آسيایي ټولنو څخه توپير کوي د اقتصاد په کچه د توازن د بيرته راګرځولو لپاره د پورونو د معافيت نشتوالی دی. هر لويديځ ملت ته د روم څخه په ميراث پاتې دي چې د پور د اصولو په اړه د پور ورکونکي حرمت چې د پور ورکونکو ادعاګانو ته لومړيتوب ورکوي او د ناقص پور ورکونکو د شتمنيو پور ورکونکو ته دايمي لېږد او مشروعيت ورکوي. له لرغوني روم څخه تر ها بسبورګ هسپانيې، برتانيې امپراتوري او متحده ايالاتو پورې، غربي **اولیګارچيانو** د پور ورکونکو عايد او ځمکې خپل ځانته تخصیص يا ځانګړي کړي، داسې حال کې چې ماليه پخپله په کار او صنعت باندې بدلوي. دې کار د کورني لگښت لامل

شوی او د دې لامل شوی چې **اولیگارچیان** د بهرنی فتحې له لارې د هوسا ښې په لټه کې شي، د بهرنیانو څخه هغه څه ترلاسه کړي چې د کورنی اقتصاد لخوا نه تولیدیږي په پورونو کې اچول شوي او د پور اخیستونکي پلوه قانوني اصولو سره سم د ځمکې او نور ملکیت کرایه کونکي طبقې ته لیرېدول کېږي.

**هسپا نیه** په شپاړسمه پېړۍ کې له نوې نړۍ څخه د سپینو زرو او سرو زرو پراخه کښتنې لوت کړې، مگر دا شتمني د هسپانۍ په لاس، د دې پر ځای چې په کورني صنعت کې پانگونه وشي، په جگړه کې د مینځه لاړیا چې مصرف شو. نوډ ژور نابرابری او قطبي اقتصاد سره پوریا قرض په ژوره توګه پاتې شو، **ها بسبورګ** [ مربوط به خاندان سلطنتی آلمان که حاکمان اتریش از 1278 تا 1918، حاکمان اسپانیا از 1516 تا 1700 و بسیاری از امپراتوران روم مقدس به آن تعلق دارند ..... **تفصیل توسط این قلم** خپل پخوانی ملکیت له لاسه ورکړ، د هالنډ جمهوریت، چې د لږ اولیګا رچیک ټولني په توګه وده کړې وو نوډ پور اخیستونکي (debtor) په پرتله د پور ورکونکي (creditor) په توګه ډیر ځواک ترلاسه کوي

انګلستان د ورته لور (عروج) او زوال پیروي وکړه. یعنی چې د صعود اوډ نزول صفحي بودلې پسې تیر کړ لومړۍ نړیوالې جګړې د هیواد د خپلو پخوانیو مستعمرو سره په ګډه، له متحده ایالاتو څخه د درنو وسلو پورونو سره پرېښوده. نو انګلستان د دې پورونو د تا د یه کولو په لټه کې په کور کې د کار ضد سختی «ریاضت» پلي کړل، د انګلستان سټیرلینګ ساحه ددهم نړیوال جګړی څخه وروسته د متحده ایالاتو د ډالرو په سپورمکۍ د امریکي څخه د پورونو له امله واوریدل یا بدله شو کوم چې امریکي دخپل شرایطو په نظر کې نیولو سره تر (1946) نوموړی ساحه یی بریتا نیا ته په اجاره ورکړ. د **مارګریټ تاجر** او **ټوني بلیر** نوی لیبرال پالیسیو د عامه کورونو او زیربنا خصوصي کولو او انحصار کولو سره د ژوند لګښت په چټکۍ سره لوړ کړ، د برتا نیا پخوانی صنعتي سیالي د ژوند لګښت او له همدې امله د معاش د کچې په لوړولو سره له منځه یوړل.

متحده ایالاتو د خپل داخلي اقتصاد په قیمت اودارزش په د ترلاسه کولو کې هم د امپریالیزم د لاسوهني ورته لاره تعقیب کړې. د (1950) څخه وروسته د دې هیواد بهرني نظامي لګښتونو په (1971) کال کې امریکي دی ته اړ کړ چې د سرو زرو پر ځای ډالر وکاروی. کوم چې دا بدلون د "ډالرو معیار" رامینځته کولو یو غیر متوقعه ګټه درلوده چې د متحده ایالاتو اقتصاد او د هغې نظامي ډیپلوماسۍ ته یې توان ورکړ چې د نړۍ له نورو برخو څخه وړیا ګټي ترلاسه کړي. د نورو هیوادونو مرکزي بانکونو ته پرته له کوم عملي خنډ څخه د ډالرو پور په ورکولو سره. فعالیت وکړي.

په (1990) لسيزه کې د شوروی اتحاد د ړنګیدو وروسته (د شاک درملني = Shock therapy) د خصوصي سازی په عطا کولو یا په رامینځته کیدو سره او هم له هغه څخه وروسته په کال (2001) کې دنړیوال په تجارتي سازمان کې د چین د غړیتوب منل کیدل او هغه هم په دی هیله اوانتظار چې چین لکه د **یلتسین روسیې** په څیر د متحده ایالاتو په یوه مالی مستعمره واورې هڅی ترسره شو. اود بلی خوا څخه ډویلو وړ بریښی او هغه داچې دامریکي اقتصاد د دی هیواد په غیر صنعتی کیدو لامل شو یا په بل عبارت د امریکي اقتصاد یو غیر صنعتی اقتصاد دی چې په آسیا کې دکارګرو په استخدامول او یا په کارګمارلو سره لاره اواره کړ. او هم داوسنی سړی جګړي په پیلولو کوم چې امریکا غواړی هیوادونه دخپل نړیوال ارز (ډالر) په چلن سره تر کنترول لاندی ونیسی نوډ مجبوریت له مخی روسیه، چین او نور هیوادونه د ډالر سوداګري او د موجوده پانګوالي سیستم څخه دوتلو لاره خپله کړی یعنی چې له دې ډول سیستم څخه غواړی ووځي، لکه څنګه چې متحده ایالات، **نا ټو** اواروپا اوس داقتصادي ریاضت اود ثروت د ژور نا برابری سره مخ کړي لکه څنګه چې د پور تنا سب د افرادو، شرکتونو او دولتي ادارو لپاره لوړیږي.

دا یوازې یوه لسیزه دمخه وه چې **سناتور جان مکین** او **ولسمشر بارک اوباما** روسیه یوازې د اتوم بمونو سره د گاز ستنیشن په توګه پیژندله. کوم چې دا اوس د متحده ایالاتو په اړه هم ویل کېدې شي، د نړۍ اقتصادي ځواک د لویدیځ د تیلو سوداګرۍ پر کنټرول باندې تکیه کوي، پداسې حال کې چې د صادراتو اصلي اضافي کرهڼیز فصلونه او وسلې دي. د مالي پوړونو ګټې اخیستنې او خصوصي کولو ترکیب امریکا د لوړ لګښت اقتصاد رامینځته کړی، کوم چې خپل پخوانی صنعتي مشرتابه له لاسه ورکوي، لکه د انگلستان په څیر. متحده ایالات اوس هڅه کوي چې د خپل کار او صنعت له لارې شتمني رامینځته کولو پرځای په عمده توګه د مالي لاسته راوړنو (سود، په بهرنۍ پانګه اچونه کې ګټه او د مرکزي بانک کرډیټ رامینځته کولو لپاره د پانګې ګټې لوړولو لپاره) په زیار سره ژوند وکړي. غربي متحدین یې هم غواړي. دوی دا د متحده ایالاتو تر واک لاندې سیستم د "نړیوال کیدو" په توګه خوښوي، مګر دا یوازې د استعمار مالي بڼه ده - د معمول نظامي ګواښ او د پټ "رژیم بدلون" سره ملاتړ کوي ترڅو هیوادونه له سیستم څخه د وتلو مخه ونیسي.

ددغه امپراطوري نظام په چوکاټ کې امریکا او **ناتو** هڅه کوي چې کمزوري هېوادونه قرضدار کړي او مجبور یې کړي چې د خپلو پالیسیو کنټرول او برسی د پیسو نړیوال صندوق او نړیوال بانک ته وسپاري. اود دې بنسټونو د نوي لیبرال د کار ضد "مشورې" ته اطاعت وکړی کوم چې د پور دبحران لامل کېږي چې د پور اخیستونکي هیواد د بهرنیو اسعارو نرخ کمیدو ته اړوي IMF بیا دوی د "شرطونو" له مخې له ناولني ورشکستۍ څخه "زغوري" او هغه داچې دوی باید عامه ډومین یا ځمکې دارایی او .....و پلوري او مالیه له بډایه (په ځانګړي ډول بهرني پانګوالو) دکار نیرو ته ولیردوي. [ متن درې پرګراف فوق = این سیستم امپریالیستی مبتنی بر ایالات متحده و ناتو به دنبال بدهکار به کشورهای ضعیف تر و وادار کردن آنها به واگذاری کنترل سیاست های خود به صندوق بین المللی پول و بانک جهانی است. اطاعت از «توصیه های» نئولیبرالی ضد کارگری این نهادها منجر به بحران بدهی می شود که نرخ ارز خارجی کشور بدهکار را مجبور به کاهش ارزش می کند. سپس صندوق بین المللی پول آنها را از ورشکستگی نجات می دهد با این «شرط» که مالکیت عمومی را بفروشند و مالیات را از ثروتمندان (به ویژه سرمایه گذاران خارجی) به نیروی کار منتقل کنند. ]

اولیګارشي او پور د غربي اقتصادونو مشخصې ځانګړتیاوې دي. د امریکا بهرنیو پوځي لګښتونو او نږدې دوامداره جګړو خپله خزانة یا بودجوي مصارفات د بهرنیو حکومتونو او دوی دمرکزي بانکونو څخه ډېور په بڼه ترلاسه کوي، متحده ایالات په دې توګه په هماغه لاره روان دی چې د هسپانیا امپریالیزم د ها بسبورګ کورنۍ د اروپا بانکدارانو ته په پوړونو کې پریښوده یعنی چې نوموړی کورني په قرضدارۍ کې پاتې شو اود نړۍ د حاکمیت د ساتلو په هیله په دوو نړیوالو جګړو کې د انگلستان ګډون په پور کې پاتې شو او خپله پخوانی صنعتي ګټې یې پای ته ورسولې. د امریکا مخ په زیاتیدونکي بهرنی پور دهغه د دې "کلیدي اسعارو" امتیاز له امله دوام لري چې د "ډالرو معیار" لاندې دخپل ډالر - پور جاري کوي او هیوادونه مجبوروي چې خپل پورونه په «کاغذی ډالرو» تادیه کړي بی له دې چې په کومه بڼه معقول لاری باندې فکر وکړي.

دپیسو ډیر والي یا موجوده ثروت د وال ستیریت مدیریتي اشخاصو ته دا توان ورکړی چې د مالي کولو او خصوصي کولو له لارې د متحده ایالاتو کرایه کونکي (یا دهغو خلکو کوم چې دخپل شتمنی له درآمد یا د بهادار اوراقو له لاسته راغلي عاید څخه ژوند کوي) دهغو د ژوند کولو او سوداګرۍ کولو لګښت ډیر کړي، لکه څنګه چې په انگلستان کې د مارګریت تاچر او ټوني بلیر د نوي لیبرال پالیسیو لاندې پېښ شوي. او هغه داچې صنعتي شرکتونو خپلې فابریکې د تیت معاش لرونکي اقتصادونو بڼې ته واړول ترڅو ګټه اعظمي کړي. یا مګر لکه څنګه چې امریکا په آسیا باندې د

وارداتو د ډیریدونکي انحصار سره غیر صنعتي کيږي، د متحده ایالاتو ډیپلوماسۍ د یوې نوې سړې جگړې په لټه کې ده چې د نړۍ ترټولو تولیدي اقتصادونه د متحده ایالاتو له اقتصادي مدار څخه جلا کیدو ته هڅوي .

د پور زیا توالی هغه وخت اقتصاد د تباہ کوي کله چې دا د تولید په وسایلو کې د نوي پانګې اچونې تمویل لپاره نه کارول کيږي. یعنی د تولید د وسایلو په لا غښتلی کیدو باندې پانګونه نه کوي ، نن ورځ ډیری لویدیځ کړید یټ د سټاک، بانډ او املاکو د نرخونو لوړولو لپاره رامینځته شوی ، نه د صنعتي وړتیا بیرته راګرځولو لپاره . د دې پور - پرته د تولید طرز العمل په پایله کې، د متحده ایالاتو کورني اقتصاد د هغه پورونو له امله چې د خپل مالي *oligarchy* پورې اړه لري ډوب شوی . د امریکا د اقتصاد د وړیا ډوډۍ سره سره چې بهرنیو مرکزي بانکونو ته د خپل رسمي پور د دوام په شکل کې - پرته له دې چې د دې نړیوال یا کورني پور د تا د یه کید و هېڅ کوم څرګند امکان شتون نلري - نو د دې پور پراخید و ته دوام ورکوي او حتی تر دې چې اقتصاد لا نور هم زیات په قرض یا پور اغوښتی دی او هغه سود او ګټي اخیسنه چې د امریکې لاسته راځی امریکا دهرم په سرکې ځای پرځای کړی کوم چې دهمدې زیاتي شتمنی د تمرکز کولو له امله قطبی شوی پداسې حال کې چې د اقتصاد ډیره برخه په پورونو کې ډوبه ده .

### **د اولیگارچیک ډیموکراسۍ ناکامی چې په لویه کچه د پور لرونکي خلکو ساتنه وکړي:**

هغه څه چې لویدیځ اقتصادونه یې *oligarchic* کړي دي د دوی پاتې راتلل په دې کې دي چې دوی د اتباعو ساتنه د پور ورکونکي ملکیت لرونکي طبقې پورې تړلو ته اړوي یا هغو پورې وابسته کوي . دې اقتصادونو د روم د پور ورکونکي نموني پر بنسټ د پور قوانین ساتلي دي، په ځانګړې توګه د پور ورکونکو د ملکیت په اړه د پور ورکونکو ادعاګانو لومړیتوب . د پور ورکونکي یو سلنه د سیاسي له پلوه په ځواکمن الیګارسي بدل شوی دی سره له دې چې د ډیموکراتیکو سیاسي اصلاحاتو د رایې ورکولو حق پراخوي . د حکومت د تنظیمي ادارې په لاس نیول شوي او د ماليې ورکولو ځواک بیرته راګرځیدلی دی، چې اقتصادي کنټرول او پلانونه د کرایه کونکي اشرافو په لاسونو کې پریږدي .

په روم کې هیڅکله ډیموکراسۍ نه وه اما په هر صورت **ارسطو** داسې تشخیص کړی یا پوهیدلی وه چې ډیموکراسۍ کم یا زیات په طبیعي بڼې سره په الیګارشي بدلېږي او داسې ادعا کيږي چې دعامه اړیکو موخو «اهدافو» لپاره ډیموکراتیک وی اما په عین حال کې داسې څرګندوي چې دهغوي پر ثروت او یا ملکیت باندې زیات پاملرنه یو له ډیر ښه ممکنه شکل څخه دي . البته چې نن ورځ هغه تکرار ورکونکي بیانات چې دبانکونو او د مالی مدیرانو په واسطه سره ورکول کيږي خورا یو ډیر اغیزمن طریق دسپما کولو دلار ښونې په توګه انځوروي ترڅو د ټول اقتصاد لپاره سوکالی تولید کړي نه یواځې دځان لپاره .

جمهور ریس **جو پایدن** او دهغه په دبا ند ینی وزارت نیولیبیرال مقامات **چین** اونیورسټی هيواد کوم چې دخپل اقتصاد استقلال او پر خپل ځان باندې تکیه کوی اوله استبداد څخه خپل خان او خپل رعیت ساتي هغوي په دې متهم کوی چې هغوی له سره ( خودکامه) هیوادونه دي دهغوی لفاظی ،چالاکۍ او زرنگي - ډیموکراسۍ د خودسری او خودکامۍ اړخ یا لوری ته ته ګوښه کوي دحیرانتیا خبره خو دا دی چې دوی هغه هیوادونه خودکامه بولي کوم چې دوی په کافی اندازې سره هڅه او اند کوی چې ځان له هر پلوه قوی کړي او پری نیږدي چې هغوی او دهغوی اتباع او خلک ددی خودمحورو اود مالی غرب ګرا اولیګارشي ډپورونو په دام کې را ښکېل شی چې بیا یو وخت خپل ملکیتونه ددی الیګارشیانو ډپورونو دتادیاتو لپاره پر هغوی خرڅ او یا دلاسه ورکړي .

داورولین (*Orwellian*) غبرګ یا دوه ګوني تفکر او یا اندیښنه کوم چې اولیګارشیان ډیموکرات دي داخپله دآزاد بازار په تعریف سره په بازار کې دمالی رانتجویی (مالی کرایې) لپاره په وړیا



توگه په بازارکی آزادی غوښتنه دي دامریکی دمتحده ایالاتو ددیپلوماسی تر ملاتړ لاندی هیوادونو ته دغه اولیگارشی ډلې تپلی پورورکوي اویا دخپل پورونو دبیرته تادیه کولوپه نیت هغوی مجبوروی چې تر خپل کنترول لاندی عامه ملکیتونه اوزیر بنا یی ساختمانونه خرڅ کړی چې دوی بیا د خپل اقتصاد د (قوماندی لوروالی) په فرصتونو بدل کړی ترڅو چې انحصاری اجاره ترلاسه کړي.

ستونزه دا ده چې لویدیخ ډیموکراسی د عایداتو او شتمنیو د ویشلو او قطبي کولو څخه د اولیگارچیانو د راڅرگندېدو په مخنیوي کی مهارت نه لري له هغه وخت راهیسی چې په روم کی، *oligarchic* "ډیموکراسی" خپل اتباع د پور ورکونکو څخه نه دي خوندي کړي چې د مناسبي ځمکې، د کرایې حاصلات او د ځان لپاره عامه ډومین یا سیمه غواړي.

دغه خودکامگی یا مطلق العنانی (*autocracy*) لفاظی دورته یا شبیه لفاظی دموکراسی په مقابل کی دي چې دیونان اود روم اولیگارشی ډلې کله چې اصلاح طلب دیموکراتیک ډلو ته په یونان کی په «استبدادیانو-یا مستبدینو» او په روم کی په «سلطنت طلبانو او یا شاهی ډلو» بدنامول یا پر هغو په دي کلماتو تهمت لگول، دا په اصطلاح یونانی «مستبدان» وه چې خودکامه مافیایی دولتونه یی په گوڼه کړی یا یی له مینځه ویور اولاری د اقتصاد د چټک ودی او جهش لپاره مترقی دموکراتو قوتونو ته په اسپارت، کورنت او آتن کی لاره اواره کړل. یا چې همدا «رومی سلطنت طلبان» وه چې دخپل ښاریانو لپاره یی داسی دولت را مینځته کړل چې ښاریان وشي کړی چې خپل ځمکي او جایدادونو پخپل اختیار او تصرف کی ولری اود اولیگارشیانو څخه خوندي پاتی شی کوم چی همدغه سیاست ددی موجب وشو چې له گاونډی هیوادونو څخه له له ایټالیا څخه گن شمیر مهاجر را جلب شي خصوصاً هغو چې د سود خورو تر دقرضونو ترپا ر لاند پریوتی وو.

که چیري اوس دا سوال را مینځته شی چې نن دغه موجوده پالیسی چې را مینځته شوی او یا دهغه د انطباق په لاره کی اجرات ترسره کیري څوک به وشي کړي چی د الیگارشی په مهارکولو سره زمینه داسی مساعد کړي چې شهروندان په حفاظت او پوره معشیت سره ژوند وکړي د سوال ځواب دادي: چې دغه کار یواځی د سوسیالیستی دولت پواسطه سره تر سره کیدای شي ځکه چی دا دیوقوی دولت دنده دي چې دمالی اولیگارشی ډلې او هم دسودخورو مخه ونیسی- د چین سفارت په امریکی کی پخپل ځواب کی د «جو بایدن» په توصیف کی چین په اصطلاح د خودکامه حکومت په عنوان را وښوده یا په بل عبارت په امریکا کی د چین سفارت دا داوولسمشر «بایدن» د چین په اړه داستبدادی دولت په توگه تشریح کولو ته په ځواب کی ښودلي.

دسری جگړی ذهنیت او د هیگمون «هژمونی» منطق ته په کتو سره، متحده ایالات د بلاک سیاست تعقیبوي، د "ډیموکراسی په مقابل کی د استبدادی" فلسفه جوړوي... او د چین سره د مبارزې لپاره په ښکاره هڅه کی دوه اړخیز نظامی اتحادونه رامینځته کوي گوند د خلکو د متمرکزې فلسفې په واسطه رهبري شوی، له هغی ورځی راهیسی چې تا سیس شوی... گوند د خلکو د گټو لپاره نه ستري کیدونکی کار کوي، او ځان یی د ښه ژوند لپاره د خلکو د هیلو د تحقق لپاره وقف کړی دی. چین په ټولیزه توگه د خلکو د ډیموکراسی د پرمختیا، د بشري حقونو د قانونی ساتنی او د ټولنیز عدالت او عدالت د ټینگښت په حال کی دی د چین خلک اوس له پوره او پراخو او هراړخیزو دیموکراتیکو حقوقو څخه برخمن دي.

نږدی ټولو لومړیو غیر لویدیخو ټولنو د سوداگریزو او کرایه کونکی *oligarchies* د راڅرگندیدو په وړاندی محافظت درلود له همدی امله دا خورا مهمه ده چې دا وپېژندل شي چې هغه څه چې لویدیخ تمدن رامینځته شوی د نږدی ختیځ، سویل او ختیځ آسیا څخه د وتلو استازیتوب کوي له دغو سیمو څخه هرې یوې خپل د عامه اداری سیستم درلود ترڅو خپل ټولنیز توازن د سوداگریزو او پولی شتمنیو څخه وژغورل شي چې گواښ یی کړی و چې که له پامه ونه غورځول شي اقتصادي توازن به له مینځه ویسی خو د لوېدیځ اقتصادي څېره د کرایې اولیگارچیانو له خوا جوړه شوی وه د روم جمهوریت د فتح شویو سیمو شتمنی له مینځه وړلو سره خپل اولس ته بډایه کړه او دوی یی بی وزله پریښودل دا د وروسته پاتې اروپا یی استعمار استخراجی سنتراتیډي او په دی وروستیو کی د متحده ایالاتو متمرکز

نوي ليبرال نړيوال کول پاتې دي . موخه تل دا وه چې د خپل ځان په لټه کې د خنډونو څخه "آزاد" oligarchies.

لويه پوښتنه دا ده چې "آزادي" او "آزادي" د چا لپاره؟ کلاسيک سياسي اقتصاد د آزاد بازار په توگه تعريف کړی چې د غير عايد عايد څخه پاک دی، د ځمکې کرایه او د طبيعي سرچينو کرایه، انحصار کرایه، مالي گټې او د پور ورکونکي امتيازات. مگر د 19 پېړۍ په پای کې د کرایه کونکي oligarchy مالي او ايډيالوژيکي ضد انقلاب سپا نسرکړ، د اقتصادي کرایې د استخراج لپاره د کرایه کونکو لپاره د وړيا بازار په توگه يو آزاد بازار بيا تعريف کړ - غير عايد عايد د کرایه کونکي عايد د کلاسيکي انتقاد دا رد کول د "ډيموکراسۍ" بيا تعريف کولو سره يوځای شوي ترڅو د کلاسيک ضد اوليگارچيک کرایه کونکي ډولونو "آزاد بازار" درلودلو ته اړتيا ولري. د دې پر ځای چې حکومت د عامه گټو لپاره اقتصادي تنظيم کوونکی وي، د پورونو او انحصارونو عامه مقررات له مينځه وړل کيږي. دا شرکتونو ته اجازه ورکوي هر هغه څه چې دوی وغواړي د کريډيټ لپاره چې دوی يې ورکوي او هغه محصولات چې دوی يې پلوري اخلي. د کريډيټ پيسو رامینځته کولو امتياز خصوصي کول مالي سکتور ته اجازه ورکوي چې د ملکیت ملکیت تخصیص کړي.

پایله يې په وال سټريټ، د لندن ښار، د پاریس بورس او نورو امپرياليستي مالي مرکزونو کې د اقتصادي پلان جوړونې مرکزي کول دي. دا هغه څه دي چې د نن ورځې نوي سره جگړه ده: د متحده ايالاتو متمرکز نوي ليبرال مالي پانگوال نظام د دې سيستم ساتنه، د چين، روسيې او د دوی د متحدينو د بدیل سيستمونو په ويجاړولو يا جلا کولو سره، په داسې حال کې چې د پخواني استعمار ري سيستم نور مالي کولو په لټه کې دي چې د پور ورکونکي ځواک تمويل کوي. د پور ورکونکو ساتنه، د ودې پر ځای د پورونو د لگولو لگښت، او د جبري پلور يا جبري پلور له لارې د ملکیت ضایع کول نه بدلېدونکي دي .

## ايا لويديځ تمدن يو اوږده لاره ده چې له هغه ځايه لرغونتوب سر ته رسيدلی؟

هغه څه چې **د روم** د اقتصاد په دوه قطبې کيدو او دهغه په سقوط او گډوډۍ کې مهم نقش ولوبول ، هغه د پور ورکونکي ډلې او طبقې په بې رحمه لاسونو او زړونو کې د سوداګروونکو پورونو د تحرك په پایله کې را مينځته شوي . او په دې وجه هغه څه چې مهم دي هغه دا دي چې د حقوقی اوليگارشی نظام پور ورکونکی پلويان ترڅه او کومه اندازې پوري د مخکيني ټولنو د قوانینوله نظره کوم چې پور ورکونکی بې تل څارل سره متفا وت دي . د پور ورکونې دلري پراخوالي د پور ورکونکي اوليگارشیانو د ودې شرایط را مساعده کړ چې خپله ثروت او شتمني يې د ځمکې په انحصار کول او د حکومت اود محاکمو تر دخپل ولکي لاندي دراورلو په نيت (د ځواک کارولو اود اصلاح يا ريفورم غوښتونکي په وړاندي د سياسي هدف وژني څخه ډډه کول ) په کارول . په نژدې ختيځ او آسيا يی حوزو کې د زر گونو کلونو لپاره ددی اوليگارشی سودخورو مخه نيول شوی وه. مگر په **ايجن** [ د ايچين سمندر دمديتراني سمندر برخه ده. دا د يونان او ترکيې د عصري هيوادونو ترمنځ پروت دی . ] اود مديتراني په ساحه کې د اقتصادي ارزونو اود بيلانسونو نشتوالي کوم چې په نژدې ختيځ کې او نورو برخو کې يوڅه نرمش او انعطاف پذيري وجود لرل هغه څه چې ولويد یخ يی له پيل څخه بيل کړي دي نو د داسې يو قوي حکومت نشتوالي دي چې د پور ورکونکو اوليگارشیانو درا څرگنديد با درامينځته کيدو مخه يی نيولي وايي .

ټول لرغوني اقتصادونه په کريډت «پور ورکونه» با ندي چلیدل ، دکرهنييز کال په اوږدو کې دغه پور ورکونکي د خپل پورونو د سود د ترلاسه کولو په نيت په پور اخيستونکو باندي د زراعتي محصولاتو مقدار لوړول ، له بلې خوا څخه جنگ ، و چي کالي ، سيلابونه او ځنی نور اختلافات دقرضونو د سود دورکولو لري په تپه درول يعني چې دپورونو سود پور ورکونکو لاس ته نه راتلل نو هماغه وه چې د نژدې ختيځ حاکمان ددي حالاتو په رامینځته کيدو سره دقرض يا دپور ورکولو

لري بي ودرول يا لغو كړل . نو دغه امر ددی موجب وشو چې اتباع او كارگری سرتيري له دی چې خپل ځمکي او جايدادونه وساتي نو د پور ورکونکي دطبيقي څخه ( دوی دکاخ نشينانو په مقابل کې يو بالقوه سيال ځواک وه ) خپل ملاتړ اعلان کړ ترڅو چې خپل ملکيتونه وساتي . دميلاد څخه دمخه دلمري زريزی په نيمايي کې په بابل - فارس اونورنژدي ختيځو سيمو کې دپورونو له امله اسارت او غلامي يواځې يو لړڅه را تيته شوی وو. مگر يونان اوروم دنيميايي زريز (millennium) دمشهور پا څونونو يا دخلکو دقيامونو په مينځ کې وو کوم چې دغه قيام کونکي دپورونو دفسخه کولو دپور له اسارت څخه د خلاصون اودخپل ملکيتونو پخپل لاس ساتنه او دآزادي غوښتنې لرل .

دا يواځې رومي پاچاهان اويوناني ظالمان وو چې ديو څو مودي لپاره يې وکولای شو چې خپل رعيت دپور له غلامي وساتي مگر دوي په نهايت کې د جنگ سالار پور ورکونکي اوليگار شيانو درا څرگنديدو مخه ونشو نيولي ، د تاريخ درس دا دی چې يو قوي دولتي تنظيمي ځواک ته اړتيا ده چې د اوليگارچيانو د راڅرگنديدو مخه ونيسي له هغه نه چې پور ورکونکو د ادعاوو او د ځمکي د غصب څخه دراڅرگنديدو اوکارولو څخه چې اتباع يې په پور ورکونکو، کرايه کونکو، پيرودونکو او بالاخره په غلامانو بدل کړي. هدف يې شنيد کړی وایي .

## په عصري حکومتونو کې د پور ورکونکي د کنترول زياتوالی

په ټوله لرغونې نړۍ کې ماني او معبدونه پور ورکونکي وو . يوازي په لويديځ کې د خصوصي پور ورکونکو طبقه راڅرگنده شوه . د **روم** له سقوط يوه زريزي وروسته، د بانکدارۍ نوې طبقې د منځنيو پيريو سلطنتونه دي ته اړ کړل چې پور يا بدهکاری وکړي د نړيوالو بانکدارانو کورنيو خپل پور ورکونکي ځواک د عامه انحصار او طبيعي زيرمو د کنترول ترلاسه کولو لپاره کارولی ، لکه څنگه چې پور ورکونکو په کلاسيک لرغونو زمانو کې د انفرادي ځمکو کنترول ترلاسه کړی و .

لومړی نړيواله جگړه وليدل شوه چې لويديځ اقتصادونه د متحدينو د پورونو او د آلمان د جبران په پايله کې بې ساري بحران ته رسيدلي. تجارت په تپه ودرېد اولويديځ اقتصادونه په خپگان اخته شول . هغه څه چې دوی يې ايستل دوهم نړيوال جنگ وو، او دا ځل د جگړې پای ته رسيد و وروسته هيڅ څه دواړو نه و لگول شوی . د جنگ پورونو په ځای ، انگلستان په ساده ډول مکلف و چې د متحده ايالاتو صا درونکو ته خپله سټرلینگ سيمه پرانيزي او د سټرلینگ د ارزښت په کمولو سره خپل صنعتي بازارونه له سره راژوندي کولو څخه ډډه وکړي ، د **لينډ - لينډ** او د 1946 برتانوي پور شرايطو لاندې لکه څنگه چې پورته يادونه وشوه . فعاليت وکړی .

لويديځ د دويمې نړيوالې جگړې څخه په نسبي ډول د شخصي پور څخه خلاص شو - او په بشپړ ډول د متحده ايالاتو تر واکمنۍ لاندې راغي . مگر د 1945 راهيسې د پور اندازه په چټکۍ سره پراخه شوې، په 2008 کې دمسکن دپور پوقاني (حباب) چاودنه ، بانکي بډۍ اخيستنه ، اود مالی پورهرم خپل دبحران تناسب يا ځنډی ته ورسیده کوم چې پرمتحدہ ايالاتو اوداروپا اوسهيلي نړۍ پر اقتصادونو باندې بار يا پټی دروند کړ .

د متحده ايالاتو فدرالي ريزرو بانک د 8 تريليون ډالرو پيسې راټولې کړې ترڅو د بی مصرف پورونو قربانيانو او د بهرنيو هيوادونو د ډيرو پورونو څخه د ژغورلو پرځای يې د مالی اشرافو د زيرمو ، بانډونو او بسته شوي املاکو گروي خوندي کړي . د اروپا مرکزي بانک هم ورته کار وکړ ترڅو د اروپا ترټولو بډايه خلک د دوی د مالی شتمنيو د بازار ارزښت له لاسه ورکولو څخه وژغوري .

مگر د متحده ايالاتو او اروپايي اقتصادونو د ژغورلو لپاره ډير ناوخته و . د 1945 څخه وروسته

اوردو پور جوړونه خپل کورس پرمخ وړي. د متحده ایالاتو اقتصاد غیر صنعتي شوی دی، زیربنا یې له مینځه وړل کيږي او نفوس یې دومره ژور پوروری دی چې د ژوند معیارونو ملاتړ لپاره لږ مصرف وړ عاید پاتې دی. لکه څنګه چې د روم امپراتورۍ سره پېښ شوي، د امریکا غیرګون دا دی چې د بهرنیو هیوادونو په استثمار کولو سره د خپل مالي اشرافي سوکالی ساتلو هڅه وکړي. دا د نن ورځې د نوي سړي جګړې ډیپلوماسۍ هدف دی. په دې کې د بهرنیو اقتصادونو د ډالرو پورونو ته د فشار ورکولو له لارې د اقتصادي تاوان استخراج شامل دي، چې په ځان باندې د خپګان او سستی په لګولو سره تادیه کيږي .

دا ډول تابعیت د اصلي جریان اقتصاد پوهانو لخوا د طبیعت د قانون په توګه ښودل شوی او له همدې امله د توازن د ناگزیر ډول په توګه چې د هر هیواد اقتصاد "هغه څه چې ارزښت لري" ترلاسه کوي. د نن ورځې اصلي اقتصادي ماډلونه د غیر حقيقي انګیرني پر بنسټ ولاړ دي چې ټول پورونه تادیه کیدی شي، پرته له قطبي عاید او شتمنۍ. داسې انګیرل کيږي چې ټولې اقتصادي ستونزې د "د بازار د جادو" لخوا د ځان درملنه کيږي، پرته له دې چې د مدني واک مداخلې ته اړتیا ولري. د حکومت مقررات غیر موثر او غیر اغیزمن ګڼل کيږي، او له همدې امله غیر ضروري دي. دا پور اخیستونکي، د ځمکو غصب کونکي او خصوصي کولو ته اجازه ورکوي چې نور د دوی له ازادۍ څخه محروم کړي. دا د نن ورځې نړیوال کیدو او پخپله تاریخ کې د وروستي برخليک په توګه ښودل شوی.

## د تاریخ پای؟ یا یوازې د لویدیځ مالي کولو او خصوصي کولو؟

د نیو لیبرال دسیسه دا ده چې د عامه ډومین (ملکیتونه) خصوصي کول او مالي سکتور ته اجازه ورکول چې په نښه شوي هیوادونو کې اقتصادي او ټولنیز پلانونه په غاړه واخلي د دوه اړخیزو ګټو سوکالي راولي. دا باید د متحده ایالاتو متمرکز نړیوال نظم ته بهرنی تسلیم په داوطلبانه ډول رامینځته کړي مګر د نو لیبرال پالیسي اصلي اغیزه د نړیوال سویلي اقتصادونو قطبي کول او د پورونو له امله د کفایت سره مخ دي.

د امریکا نوی لیبرالیزم ادعا کوي چې د امریکا خصوصي کول، مالي کول او له حکومت څخه وال ستړیت او نورو مالي مرکزونو ته د اقتصادي پلانونو لیرد د **ډاروین** د بریا پایله ده چې داسې کمال ترلاسه کوي چې دا د "تاریخ پای" دی. داسې ښکاري چې نوره نړۍ پرته له دې چې د نړیوال (یعني نوي استعمار) مالي سیسټم، سوداګرۍ او ټولنیز سازمان باندې د متحده ایالاتو کنټرول ومني بله لاره نه لري. او یوازې د ډاډ ترلاسه کولو لپاره، د متحده ایالاتو ډیپلوماسۍ هڅه کوي خپل مالي او ډیپلوماتیک کنټرول د نظا مي ځواک په واسطه بیرته ترلاسه کړي .

د حیرانتیا خبره دا ده چې د متحده ایالاتو ډیپلوماسۍ پخپله د نوي لیبرالیزم په وړاندې د نړیوال غیرګون ګړندی کولو کې مرسته کړې ترڅو حکومتونه دومره پیاوړي کړي چې د تاریخ اوردو رجحان غوره کړي چې حکومتونه ځواکمن شوي ترڅو د تمدن د پرمختګ مخه ونیسي .

یوویشتمه پېړۍ د امریکا نوي لیبرالانو سره پیل شوه چې تصور یې کاوه چې د دوی پور اخیستل شوي مالي کول او خصوصي کول به د کلاسیک **یونان او روم** د میراث په توګه د بشري تاریخ اوږد پرمختګ مخه ونیسي. د لرغوني تاریخ نوو لیبرال نظر د لرغونو تاریخي پاچاهانو په څیر څرګند ږيري، د **روم** پاچاهانو او د یونان د اصلاح غوښتونکو ظالمانو ته سپکاوی کوي ځکه چې دوی د عامه مداخلې ګواښ کوي کله چې دوی د پور له غلامۍ څخه د اتباعو آزاد ساتل او د ځان ملاتړ د ځمکې دوره خوندي کول دي. هغه څه چې د پریکړه کونکي ټکي په توګه لیدل کيږي د oligarchy د "قراردادونو امنیت" دی چې پور ورکونکو ته د پور ورکونکو د استخراج حق

ورکوي. دا په حقيقت کې د تيرو دوه زره کلونو راهيسې د لويديځ حقوقي سيستمونو يو مشخص ځانگړتيا پاتې ده.

د تاريخ ريښتيني پای به پدې معنی وي چې اصلاحات په هر هيواد کې ودرېږي. دا خوب هغه وخت نږدې ښکارېده کله چې په 1991 کې د شوروي اتحاد له منحل کېدو وروسته د متحده ايالاتو نو ليبرالانو ته د روسيې او د شوروي څخه وروسته نورو دولتونو د بيا جوړولو لپاره وړيا لاس ورکړل شو، د شاک درملني سره پيل شو د طبيعي زيرمو او نورو عامه شتمنيو خصوصي کول د لويديځ پلوه کليپټوکراتانو [يو واکمن چې د خپل هيواد سرچيني غلا کولو لپاره سياسي ځواک کاروي. **تفصيل ددي قلم**] په لاسونو کې ثبت شوي. عامه شتمني په خپلو نومونو - او په متحده ايالاتو او نورو لويديځو پانگوالو باندې د پلورلو له لارې نغدي پيسې .

د شوروي اتحاد د تاريخ پای بايد د متحده ايالاتو د تاريخ د پای ختميدو ته رسولو سره وښودل شي چې دا به څومره بې گټې وي چې د هيوادونو لپاره د پيسو او بانکدارۍ، عامه روغتيا، وړيا زده کړې او نورو سبسا پيښو د عامه کنټرول پر اساس د بدل اقتصادي نظم رامینځته کولو هڅه وکړي. اساسي اړتياوې، د پور تمويل څخه پاک. په 2001 کې د سوداگرۍ په نړيوال سازمان کې د **چين** داخلیدل د **مارگرېت تاجر** د ادعا د تاييد په توگه ليدل کيده چې د متحده ايالاتو د ډيپلوماسۍ لخوا تمويل شوي نوي نو ليبرال نظم ته هيڅ بدیل يا کوم نوم (TINA)) نشته

البته يو اقتصادي بدیل شتون لري. لرغوني تاريخ ته په کتو سره مور وينو چې له بابل څخه تر سويلي اسيا او ختيځې اسيا پورې د پخوانيو واکمنانو اصلي موخه دا وه چې د يوه سوداگر او پور اخیستونکي اوليکارشي مخه ونيسي چې په لويه کچه د خلکو د پيروۍ، پور غلامۍ او غلامۍ ته مخه کړي. که چيرې د متحده ايالاتو غير يوريشيا نړۍ اوس دا بنسټيز هدف تعقيب کړي، نو دا به د تاريخ جريان بيرته خپل لويديځ کورس ته راولي. دا به د تاريخ پای نه وي، مگر دا به د غير لويديځې نړۍ د اقتصادي توازن، عدالت او مساوات بنسټيز نظرياتو ته راستانه شي.

نن ورځ، چين، هند، ايران او د يوريشيا نورو اقتصادونو د څو قطبي نړۍ لپاره د مخکينۍ شرط په توگه لومړی گام پورته کړی، د امريکا د ټينگار په ردولو سره چې دوی د روسيې په وړاندې د متحده ايالاتو د سوداگرۍ او مالي بند يزونو سره يوځای کيږي. دا هيوادونه په دې پوهيږي چې که متحده ايالات د روسيې اقتصاد له مينځه يوسي او دهغه حکومت يې د متحده ايالاتو متمرکز **پلسين** په څير پراکسيا نو(نيابتي) سره بدل کړي، د يوريشيا پاتې هيوادونه به په بل قطار کې وي. د تاريخ د پای ته رسيدو يوازینی ممکنه لاره به د امريکايي اردو لپاره وي چې هر هغه ملت له مينځه ويسي چې د نوي ليبرال خصوصي کولو او مالي کولو بدیل لټوي. د متحده ايالاتو ډيپلوماسۍ ټينگار کوي چې تاريخ بايد داسې لاره غوره نه کړي چې د خپل مالي امپراتورۍ پای ته رسيدو سره د مراجعينو **oligarchies** له لارې واکمن شي. امريکايي ډيپلوماتان هيله لري چې د دوی نظامي گواښونه او د پراکسي لښکرو ملاتړ به نور هيوادونه دې ته اړ کړي چې نوي ليبرال غوښتنو ته تسليم شي - د بمبارۍ څخه مخنيوی وکړي، يا د "رنگ انقلابونو"، سياسي وژنو او د اردو واکونو، د پنوشيت ستايل سره مخ شي. مگر د تاريخ د پای ته رسولو يوازینی حقيقي لاره د اتومي جگړې له لارې په دې سياره کې د انسان ژوند پای ته رسول دي.

## نوي سره جگړه نړۍ په دوه متضاد اقتصادي سيستمونو ويشی

د روسيې په وړاندې په **اوکراين** کې د **نا تو** نيا بتي جگړه د نړۍ د متضاد اقتصادي فلسفي سره په دوه متضادو برخوکې ويشل کونکې دی. **چين**، چې په چټکۍ سره وده کوي، د پيسو او کريډيټ سره د دولت لخوا تخصيص شوي عامه گټې په توگه چلند کوي د دې پرځای چې د کريډيټ رامینځته کولو انحصاري امتياز د بانکونو لخوا خصوصي شي، چې دوی د اقتصادي او ټولنيز پلان جوړونکي په توگه د حکومت بې ځايه کيدو لامل کيږي. دا پولي خپلواکي، د امريکا د الکترونيکي ډالرو د پور اخیستلو پر ځای د خپلو کورنيو پيسو په جوړولو تکیه کول، او بهرنۍ سوداگرۍ او پانگوني ته د ډالرو پر ځای په خپلو اسعارو بدلول، د نړيوال اقتصاد د امريکا د کنټرول لپاره د موجود گواښ په توگه ليدل

کیري .

د متحده ایالاتو نو لیبرال عقیده د تاریخ څخه غوښتنه کوي چې د دولت څخه د شتمنو طبقو د "آزادولو" په واسطه پای ته ورسیري ترڅو د دولت د قطبي کید ومخه ونیسي، او حتمي زوال او زوال. د روسیې، ایران، وینزویلا او نورو هیوادونو په وړاندې د سوداګرۍ او مالي بندیزونو لګول چې د متحده ایالاتو د ډیپلوماسۍ په وړاندې مقاومت کوي، او په نهایت کې نظامي ټکر، دا دی چې امریکا څنګه غواړي د **نا تو** لخوا "ډیموکراسي" له **اوکراین** څخه د **چین** بحرونو ته خپره کړي .

لویدیځ، په خپله د متحده ایالاتو نوو لیبرال تکرار کې، داسې ښکاري چې د **روم** د زوال او زوال بڼه تکراروي. د یوې سلنې په لاسونو کې د شتمنۍ تمرکز تل د لوید یخ تمدن لاره وه. دا د کلاسیک لرغونتوب پایله ده کله چې یونان او روم د پورونو بې ځایه ودې ته اجازه ورکړه ، چې د ډیری اتباعو استخراج او د ځمکې مالکیت پور اخیستونکي oligarchy ته یې د غلامۍ کمولو لامل شو . دا د هغه څه په DNA کې رامینځته شوی متحرک دی چې د لوید یخ په نوم یا ډیری او د "قرار دانونو امنیت" پرته د عامه ګټو لپاره د حکومت نظارت. په کور کې د سوکالی له مینځه وړلو سره، دا متحرک د استعمار یا پور ورکونکو هیوادونو په لګښت د اقتصادي بډایه کولو (په لفظي ډول "په جریان کې") استخراج لپاره دوامداره لاسرسی ته اړتیا لري.

متحده ایالات د خپلې نوې سړې جګړې له لارې د نورو هیوادونو څخه د دقیق ډول د ورته اقتصادي خراج ترلاسه کولو هدف لري. راتلونکې شخړه شاید شل کاله دوام وکړي او دا به وټاکي چې نړۍ به څه ډول سیاسي او اقتصادي نظام ولري. مسله یوازې د متحده ایالاتو د تسلط او د نړیوال مالي او پیسو رامینځته کولو ډالرو کنټرول څخه ډیر دی. په سیاسي لحاظ د "ډیموکراسۍ" مفکوره په مسله کې ده چې د یو تیریدونکي مالي اولیګاري لپاره په زړه پورې بڼه بدله شوي چې غواړي ځان د نظامي ځواک په ملاتړ د مالي ، اقتصادي او سیاسي کنټرول لخوا په نړیواله کچه مسلط کړي .

لکه څنګه چې ما د ټینګار کولو هڅه کړې، د حکومت اولیګارچیک کنټرول د لویدیځ تمدن یو مهم ځانګړتیا وه چې د کلاسیک لرغونتوب راهیسې. او د دې کنټرول کلیدي د قوي حکومت سره مخالفت دی - هغه دا دی چې مدني حکومت دومره پیاوړی دی چې د پور اخیستونکي اولیګارشي له رامینځته کیدو څخه مخنیوی وکړي او د ځمکې او شتمنیو کنټرول کنټرول کړي ، ځان په میراثي اشرافي رامینځته کړي ، د کرایې طبقې په توګه چې د ځمکې په کرایه کې ژوند کوي. سود او انحصاري امتیازات چې په لویه کچه نفوس کموي د متحده ایالاتو متمرکز یو قطبي حکم چې د "تاریخ پای" په تمه دی یو بنسټیز اقتصادي او سیاسي متحرک منعکس کوي چې د لویدیځ تمدن ځانګړتیا وه کله چې کلاسیک یونان او روم د BC په لومړۍ زریزې کې د نږدې ختیځ میترکس څخه په جلا لاره روان شول . د دې لپاره چې د اقتصادي تباهي په څپو کې ځان ژغوري چې اوس لویدیځ په کې راګیر دی، د نړۍ په ګرندۍ وده کې د یوریشیا په مرکز کې هیوادونه د بدیل ټولنیز او اقتصادي فلسفي پراساس نوي اقتصادي بنسټونه رامینځته کوي. چین په سیمه کې ترټولو لوی او ګرندۍ وده کونکي اقتصاد په توګه ، د هغه سوسیالیستي تګلارې احتمال لري چې د دې راپورته کیدونکي غیر لویدیز مالي او سوداګرۍ سیستم په جوړولو کې اغیزناک وي .

د دې پر ځای چې لویدیځ د بنسټیزو اقتصادي زیربناوو د خصوصي کولو لپاره د انحصاري کرایې استخراج له لارې شخصي برخلیک رامنځته کړي ، **چین** دغه زیربنا د خلکو په لاسونو کې ساتي. په لوید یخ کې یې لویه ګټه دا ده چې پیسې او کریدیت د عامه ګټې په توګه چلند کوي ، د حکومت لخوا تخصیص کیري د دې پر ځای چې خصوصي بانکونو ته اجازه ورکړي چې کریدیت رامینځته کړي، د پورونو سره د تولید پراخولو پرته د ژوند معیارونو لوړولو لپاره . **چین** هم دروغتیا، ښوونې او روزنې، ترانسپورت او مخابراتو د خلکو په لاسونو کې ساتي چې د اساسي بشري حقونو په توګه برابر شي .

د **چین** سوسیالیستي پالیسي په ډیری لارو کې د انعطاف اصلي نظرونو ته بیرته راستنیدل دي چې د کلاسیک یونان او روم څخه دمخه ډیری تمدن ځانګړتیاوي. دا دومره قوي دولت رامینځته کړی چې د ځمکې او کرایې حاصل ورکونکو شتمنیو کنټرول ترلاسه کولو لپاره د مالي اولیګاري رامینځته کیدو پر وړاندې مقاومت وکړي . په مقابل کې، د نن ورځې لوید یخ اقتصادونه په سمه توګه هغه اولیګارچیک چلن تکراروي چې د کلاسیک یونان او روم اقتصاد یې قطبي او ویجاړ کړ، د متحده

ایالاتو سره د روم لپاره د عصري انالوگ په توگه کار کوي.

## د مقالې د لیکونکي په اړه څو کرښي:

**مایکل هېسن** د اوږدمهاله اقتصادي رجحاناتو د مطالعې انستیتیوت (ISLET) رییس دی، د وال سټریټ مالي شنونکي، د کانساس ښار د میسوري په پوهنتون کې د اقتصاد مشهور څیړونکي پروفیسور دی. هغه د سوپر امپریالیزم لیکوال دی: د امریکایي امپراتورۍ اقتصادي ستراتیژي (ادیشن 1968، 2003، 2021)، 'او د دوی پورونه معاف کړئ' (2018)، 'د جنک اقتصاد (2017)، د کوربه وژل (2015) لپاره دی The Bubble ., and Beyond (2012)، تجارت، پراختیا او بهرنی پور.

----- **په درناوي « 29-07-2022 »**